

СОЦІАЛЬНИЙ АУДИТ ЯК ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

© Марушко Н.С., Воляник Г. М., 2013

Розглянуто методичні підходи до визначення та оцінки соціальної безпеки підприємства за допомогою соціального аудиту. Проведене дослідження дало змогу зробити висновки щодо особливостей застосування соціального аудиту в системі оцінювання соціальної безпеки підприємства.

Ключові слова: соціальний аудит, соціальна безпека, соціально-економічна система.

N.S. Marushko*, G.M. Volyanyk**

*Lviv State University of Internal Affairs

**National Forestry University of Ukraine

SOCIAL AUDIT AS A TOOL OF SOCIAL SECURITY ENTERPRISE

© Marushko N.S., Volyanyk G.M., 2013

The article considers the methodological approaches to identify and evaluate social enterprise security through social audit. This study has enabled to make some conclusions about the features of the social audit in the evaluation of social enterprise security.

Key words: social audit, social safety, socio-economic system.

Постановка проблеми. Стан сучасного розвитку вітчизняної економіки потребує врахувань соціально-орієнтованих його напрямів, оскільки саме вони є регуляторами соціальної безпеки. Враховуючи вплив глобалізаційних процесів на економіку, поступово відбувається соціалізація бізнесу в Україні, що й визначає головну тенденцію соціально-економічного розвитку.

Постійний розвиток суспільства та технологій забезпечує і вимагає вдосконалення та переосмислення наявних наукових тверджень. Висвітлення ролі соціального аудиту у системі соціальної безпеки завжди буде забезпечене певною новизною та актуальністю. Постійна зміна законодавства зумовлює зростання соціальної відповідальності держави, приватного бізнесу та найманих працівників, а це своєю чергою підвищує вимоги до проведення соціального аудиту.

Сьогодні об'єктивними стають проблеми соціальної безпеки, як фактора якості життя суспільства. Тому для розвитку та стабільності суспільства соціальна безпека держави набуває вужчого розуміння та проявляється у "соціальній безпеці підприємства". Причиною виникнення такої ситуації є суспільна дестабілізація та невпевненість у майбутньому для значної частини населення, поява різних соціальних груп з різними економічними та соціальними можливостями. Рівень соціальної захищеності населення вже меншою мірою залежить від держави, та переходить на підприємство. Звідси можна зробити висновок, що значення соціальної безпеки підприємства набуває більшої важливості. Саме тому тема цієї статті, яка розкриває необхідність та сутність соціального аудиту, є актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оцінка наявних економічних публікацій свідчить, що становлення та розвиток соціального аудиту в Україні почався нещодавно [1–7]. У країнах пострадянського простору формується модель соціального аудиту з особливостями його розвитку [4]. Багатоаспектний характер цієї проблеми потребує досліджень не тільки наукових доробок,

пов'язаних зі становленням і розвитком соціального аудиту, а й вивчення проблем забезпечення соціальної безпеки. Відомі результати досліджень у цій царині не повною мірою розкривають наявні особливі вимоги до розкриття, повноти фінансово-економічної інформації соціальної спрямованості бізнесу.

Проблемами забезпечення соціальної безпеки підприємства займалися такі економісти, як В.Л. Безбожний, А.А. Шулус, Ю.Н. Попова, В.Я. Нусінов, Н.Г. Мехеда, А.В. Маджула, П.Д. Пилипенко, С.М. Синчук, М.І. Діба, В.І. Кириленко, Є.І. Кузнецова, Ю.Н. Попова, Ю.Г. Одегов, Т.В. Никонова, В.Я. Нусінов та інші вітчизняні і зарубіжні науковці.

Економіст В.Л. Безбожний [2] у своєму науковому дослідженні зазначає, що сьогодні підприємству притаманний великий спектр загроз внутрішнього та зовнішнього характеру, що негативно впливають на його розвиток, тому гарантування економічної безпеки є основою успішного розвитку підприємства. У сучасних ринкових умовах спостерігається трансформація економічної безпеки у соціально-економічну безпеку підприємства, що зумовлено збільшенням впливу людського чинника на середовище функціонування підприємства. Вплив зовнішнього середовища виявляється у формуванні соціальної відповідальності, внутрішнього утворення соціального взаємозв'язку та взаємозалежності, що формує партнерство. Водночас створення такого взаємозв'язку також супроводжується низкою загроз, які виникають внаслідок конфлікту інтересів, невідповідності кінцевих цілей діяльності тощо.

Автор зазначає, що під поняттям соціально-економічної безпеки підприємства слід розуміти “стан захищеності підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз, який досягається шляхом гармонізації та взаємоузгодження його інтересів відповідно до інтересів суб'єктів внутрішнього й зовнішнього середовища в часі та просторі” [2].

Економісти Н.Г. Мехеда, А. Маджула, визначають соціальну безпеку підприємства, як систему соціально-економічних заходів, що спрямовані на матеріальне забезпечення працівників, покращення якості життя та умов праці [4].

На підприємствах стан соціальної безпеки підприємства можна розглядати через умови колективних договорів, профспілкових угод, які обумовлюють соціальний захист працівників та характеризують стан соціальної безпеки підприємства.

Аналіз базових міжнародних документів, вітчизняної законодавчої бази та умов соціальних договорів на підприємствах з цих питань, дає можливість виділити найважливіші принципи соціальної безпеки підприємства:

- соціальна справедливість у галузі трудових відносин – однакова винагорода за однакову працю, право на безпеку та гігієну праці, збереження здоров'я, працездатності громадян, на соціальну допомогу в разі захворювань, на високий рівень компенсації загубленої працездатності, забезпечення медичної, соціальної та професійної реабілітації тих, хто постраждав на виробництві;

- всебічний та обов'язковий характер захисту працівників від соціальних і професійних ризиків, забезпечення права на соціальний захист, як головного орієнтиру соціально-економічного розвитку суспільства;

- мінімальний рівень соціальних і професійних ризиків, наявність відповідної інформації, забезпечення необхідного рівня особистої безпеки робітників.

Цілі статті. Метою статті є визначення сутності та специфіки соціального аудиту, дослідження необхідності та доцільності становлення соціального аудиту як інструменту соціальної безпеки підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стан ринкової економіки, що відповідає сучасним її потребам та тенденціям повинен характеризуватися конкретними якісними критеріями і параметрами, які б забезпечували прийнятні для всього населення соціальні умови розвитку, стійкості соціально-економічної системи, цілісності держави та можливості забезпечення економічної безпеки. Важливим фактором гарантування економічної безпеки є моніторинг інформаційно-аналітичної системи показників безпеки економіки. Проте моніторинг повинен здійснюватися на основі аналізу конкретних кількісних показників індикаторів економічної безпеки.

Розглядаючи питання соціальної безпеки підприємства, неможливо уникнути визначення її без зв'язку із соціальною безпекою держави. Зазвичай, дослідники розглядають соціальну безпеку як частину національної безпеки держави або ланку економічної безпеки. Інші бачать соціальну безпеку як основу сучасного громадянського суспільства у ліквідації корупції та державній безпеці загалом.

Вивчивши досвід запровадження соціального аудиту на Заході, бачимо, що поняття “соціальний аудит” безпосередньо пов'язане з “корпоративною соціальною відповідальністю”. У міжнародному розумінні корпоративна соціальна відповідальність – це добровільний внесок бізнесу в розвиток суспільства в соціальній, економічній і екологічній сферах, що безпосередньо пов'язаний з основною діяльністю підприємства [4, с. 396].

Проаналізувавши західних компаній щодо формування соціальної відповідальності перед суспільством, бачимо, що корпорації несуть відповідальність за соціальний зміст своєї діяльності. Якщо вони цього не роблять добровільно, то громадськість і держава змушують їх до цього, проте в такому разі компанія втрачає репутацію. Отже, сучасний зарубіжний підхід до проблеми соціальної відповідальності бізнесу пов'язаний із підприємницькою діяльністю.

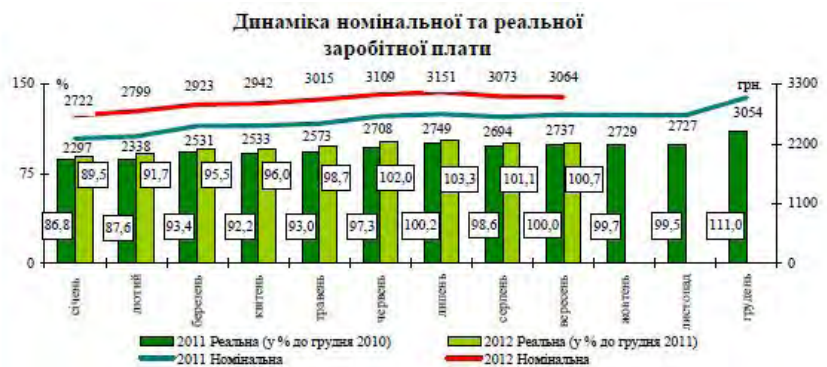
Функціонування бізнесу своїм існуванням зобов'язане суспільству і повинне нести відповідальність не тільки перед своїми акціонерами, але і перед суспільством, забезпечуючи його соціальний розвиток [4, с. 433]. Тому становлення та розвиток соціального аудиту є актуальним у зв'язку із глобалізацією та інтеграцією вітчизняних підприємств на міжнародний ринок, вивченням досвіду соціалізації бізнесу та гарантування соціальної безпеки підприємств.

Враховуючи те, що в соціально-економічному розвитку України спостерігаються такі негативні тенденції розвитку: середньомісячна заробітна плата в дол. США в Україні у 2012 р. становила близько 380 (рис. 1), у Польщі – 1360, Чехії – 1450, Литві – 930; питома вага заробітної плати в собівартості продукції в Україні становить близько 7 % (у європейських країнах – більше 30 %), мінімальна заробітна плата перебуває майже на рівні прожиткового мінімуму, тоді як у розвинених країнах мінімальна заробітна плата перевищує прожитковий мінімум не менше ніж у 2,5 разу; система соціального страхування втратила здатність повною мірою захищати працівників від соціального ризику, необхідною умовою сьогодення є створення дієвого інструменту для підвищення соціальної відповідальності бізнесу і держави (див. рисунок).

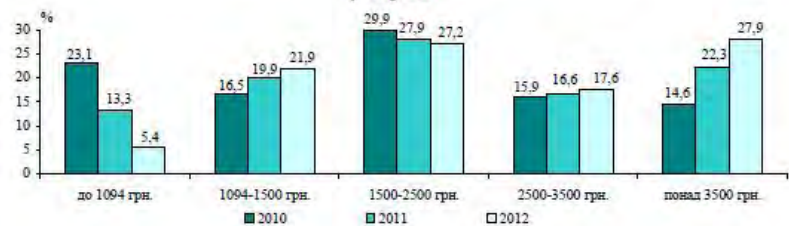
Середньомісячна номінальна та реальна заробітна плата

	Грн.	У % до відповідного періоду попереднього року	
		номінальна	реальна
2006	1041	129,2	118,3
2007	1351	129,7	112,5
2008	1806	133,7	106,3
2009	1906	105,5	90,8
2010	2239	120,0	110,2
2011	2633	117,6	108,7
2012 січень–вересень	2975	115,7	114,9

2012 рік
Мінімальна заробітна плата та прожитковий мінімум на працездатну особу
Липень–вересень – 1102 грн.

Розподіл працівників за рівнем заробітної плати у червні

Динаміка реальної та номінальної заробітної плати в Україні. Джерело [7]

Саме тому сьогодні в Україні формуються передумови для соціальної відповідальності бізнесу. Одним з дієвих інструментів забезпечення економічної безпеки в соціальній сфері є соціальний аудит.

Оцінюючи дослідження цієї проблеми [1–4], зрозуміло, що доцільність побудова системи індикаторів і обґрунтування критичних значень рівнів безпеки в соціальній сфері. У табл. 1 наведені критичні значення, які, на думку авторів, є критеріями соціальної безпеки суспільства [2, с. 31].

Таблиця 1

Критичні значення соціального розвитку суспільства

№ з/п	Показник	Критичні значення в світовій практиці	Джерело даних	Можливі соціально-політичні та економічні наслідки
1	Співвідношення доходів 10% найбагатших та 10% найбідніших груп населення	10:1	Узагальнене значення показників розвинутих країн	Антагонізація соціальної сфери
2	Частка населення, яка проживає на межі бідності	10%	Узагальнене значення показників розвинутих країн	Люмпенізація населення
3	Співвідношення мінімальної і середньої заробітної плати	1:3	Узагальнене значення показників розвинутих країн	Декваліфікація і пауперизація робочої сили
4	Рівень безробіття	8-10%	Узагальнене значення показників розвинутих країн	Збільшення соціально незахищених категорій населення

Оцінка соціальних індикаторів ґрунтується на сформованій тенденції розвитку соціальних процесів з врахуванням принципу справедливості розподілу соціальних благ між всіма учасниками ринкових відносин та суспільством.

Тому соціальну відповідальність можна трактувати як систему зобов'язань громадян, що належать до конкретної соціальної групи по відношенню до інших соціальних груп, громадян чи суспільства загалом. Звичайно система зобов'язань чи обов'язків буде визначатися роллю і місцем конкретних соціальних груп у системі економічних відносин у суспільстві.

Оцінивши соціальну відповідальність бізнесу в Україні, бачимо, що внесок великих підприємств у підвищення якості життя місцевого співтовариства й соціально-економічний розвиток територій присутності робиться через соціальні інвестиції та соціальні програми, спрямовані на реалізацію екологічних, оздоровчих, освітніх, культурно-ціннісних, інфраструктурних тощо програм і проектів, оснащення сучасною медичною технікою місцевих лікарень, підтримку ветеранів та інвалідів, багатодітних сімей, інтернатів і дитячих будинків, фінансування програм комплексного розвитку малих і монофункціональних міст. Однак на більшості вітчизняних підприємств відсутні методи економічної оцінки соціальної відповідальності, механізми й інструменти її реалізації, залишається без потреби і розуміння сутності та значення соціальної відповідальності. Для 67 % українських підприємств реалізація соціальних програм і проектів не є актуальним завданням через дефіцит коштів, а в кожній десятій компанії вважають, що це функція держави, а не бізнесу. На більшості підприємств відсутні функціональні підрозділи з управління соціальною відповідальністю, чіткий контроль упровадження програм (заходів) соціальної відповідальності, не відстежуються результати упровадження соціальних програм і соціальних інвестицій. Тому нагальною проблемою є питання вдосконалення управління цією сферою на великих підприємствах.

У Росії соціальні витрати безпосередньо пов'язані з інвестуванням в персонал: на такі цілі в середньому скеровують більше ніж половину всіх соціальних інвестицій, проте ситуація залежить від галузевої специфіки. Основні форми участі бізнесу в соціальних програмах наведені в табл. 2.

**Форма участі великого бізнесу у вирішенні соціальних проблем
(допускалося до п'яти відповідей), %**

№ з/п	Показник	%
1.	Розвиток матеріальної бази охорони здоров'я, освіти і науки, культури, спорту	56,6
2.	Створення нових робочих місць	55,8
3.	Грошова і матеріальна допомога представникам найнужденніших соціальних груп — малозабезпеченим, біженцям, переселенцям, безпритульним дітям, інвалідам.	51,1
4.	Надання додаткових соціальних гарантій працівникам своїх підприємств (лікування, дитячі установи тощо)	36,4
5.	Вирішення соціальних проблем регіонів (дороги, водо- і енергопостачання тощо)	35,3
6.	Створення центрів підвищення кваліфікації і перенавчання робітників	33,4
7.	Боротьба з соціальними хворобами (наркоманія, алкоголізм тощо)	31,3
8.	Виплата премій, стипендій талановитим студентам, ученим, діячам мистецтва, спортсменам	30,9
9.	Захист навколишнього середовища	30,2
10.	Створення умов для зростання економічної активності населення (кредитування, страхування, банківські послуги тощо)	16,7
11.	Реставрація пам'ятників культури і релігії	15,5
12.	Створення умов для розвитку приватного підприємництва і малого бізнесу	11,4
13.	Поліпшення ситуації в галузі прав людини	10,1
14.	Скорочення дискримінації у сфері праці, ліквідація примусової та дитячої праці	9,1
15.	Підтримка бізнесом соціальних ініціатив громадян і суспільних організацій	6,5
16.	Важко відповісти	1,4

Джерело: [4]

Не вдаючись до розгляду впливу всієї системи соціального забезпечення, у межах нашого дослідження розглянемо лише вплив соціальної відповідальності бізнесу на систему соціально-економічних відносин та формування вітчизняної моделі соціального аудиту як сучасного інструменту соціальної безпеки.

Єдиного визначення соціального аудиту немає, оскільки це достатньо нове явище, навіть, для економічно розвинених країн. Звідси виникають відмінності не тільки в понятті соціального аудиту, але і в його цілях і основних напрямках.

У світовій практиці сформувалося декілька моделей, властивих окремим державам: англо-американська, французька, німецька, японська тощо. Кожна з них відповідає тим завданням, що є перед державою, і має свої відмінні особливості [6].

Механізми функціонування вітчизняної моделі соціальної відповідальності бізнесу як найважливішої складової сучасної соціально-економічної системи і соціально-трудових відносин не забезпечують ефективної реалізації інтересів суспільства. Функції держави під час регулювання соціальної відповідальності використовуються неефективно і не впливають на створення сприятливого середовища для її розвитку.

До теперішнього часу держава в стосунках з бізнесом і суспільством не знайшла прийнятної моделі взаємин і часто вирішує проблеми розвитку соціальної відповідальності адміністративними методами. Бізнес як джерело соціальної відповідальності не знаходить розуміння у держави і не отримує з його боку належної підтримки у вирішенні стратегічних проблем розвитку. Умови, які повинна забезпечувати держава для розвитку соціальної відповідальності, формуються доволі повільно і суперечливо, звичайно й властивими вітчизняній економіці відставаннями від західних країн, і не створюють потрібного ефекту і прогресу в цій сфері соціально-економічних відносин.

Населення країни слабо консолідоване через відсутність розвинутого суспільства і не може цивілізованими методами впливати на державу через відсутність відповідних інститутів, яким можна було б делегувати свої права і очікувати результативного їх використання.

Внески бізнесу в соціальну відповідальність не стимулюються державою, тому зростання і масштаби соціальних інвестицій не збільшуються. Ситуація посилюється недовірою до бізнесу з боку суспільства і західних партнерів, які не бачать реального внеску підприємств в соціальне інвестування і не мають відкритої інформації в цій сфері діяльності.

Сьогодні в нашій країні реальну активність в галузі соціальної відповідальності проявляють лише деякі великі підприємства, усвідомлюючи значущість цієї роботи для свого стратегічного розвитку, підвищення іміджу в суспільстві та успішної взаємодії із західними партнерами.

Система соціальної відповідальності, основними учасниками якої є бізнес, держава і суспільство, фактично не сформована, механізми, що використовуються для її консолідації не в змозі забезпечити міцність і ефективність цього альянсу. Такий стан зумовлений відсутністю:

- а) державної політики формування соціальної відповідальності;
- б) розвинутої системи соціального партнерства, інтересів бізнесу, держави і суспільства;
- в) адаптованих стандартів соціальної відповідальності бізнесу, що дають змогу запроваджувати їх у масштабах всієї соціально-економічної системи;
- г) порівняльних показників, які зазначаються в соціальних звітах різних підприємств.

Корпоративна соціальна відповідальність розглядається переважно на рівні великих компаній, у той же час проблема соціальної відповідальності бізнесу і її аудиту повинна стосуватися й регіонального та державного рівнів управління.

Вирішення зазначених проблем вимагає науково-практичних підходів та має важливе значення для економіки праці, теорії управління економічними системами, соціальної безпеки та підвищення якості життя населення, загалом.

Отже, об'єктивна оцінка ефективності соціально значущої діяльності компаній стала необхідністю. Серед основних причин є:

- обмеженість ресурсів. Сьогодні бізнес віддає державі близько 37 % надходжень у вигляді податків, проте державні побори на “соціальні цілі” продовжують збільшуватись;
- збільшення тиску з боку суспільства і засобів масової інформації, що пропонують багатим “поділитися”;
- необхідність участі бізнесу в соціально-економічних реформах, спрямованих на вирішення актуальних для суспільства проблем: бідності, безпеки, злочинності, корупції, що допоможе підприємствам збудувати систему збалансованих відносин з владою.

Досвід країн з розвинутою ринковою економікою показує, що відбувається достатньо інтенсивний процес розвитку соціального аудиту, який відображений в:

- інтенсивному зростанні кількості підприємств, організацій, різних країн і регіонів, які вдаються до послуг соціального аудиту;
- формуванні правової бази соціального аудиту як на національному, так і на міжнародному рівнях; розробленні міжнародних і галузевих стандартів соціальної відповідальності;
- наявності ринку соціального аудиту з доволі стійкими групами аудиторських агентств і клієнтами, попитом і пропозицією на ці послуги;
- формуванні особливого наукового напрямку, що має свій предмет вивчення і методик;
- соціальний аудит визнаний самостійною професією, навчання в цьому напрямі проводиться в багатьох країнах;
- відбувається організаційна іституалізація системи соціального аудиту: формуються асоціації практиків, дослідників, функціонують агентства соціального аудиту, у багатьох країнах створені інститути соціального аудиту, і ось вже більше десяти років функціонує Міжнародний інститут соціального аудиту (Франція) [4].

Оцінка об'єктивного внеску компаній у розвиток місцевих співтовариств (індикатором є індекс соціальної відповідальності) дозволить активізувати надходження інвестицій у регіони, підвищити їх інвестиційну привабливість, знизити соціальний тиск і пов'язані з ними ризики і, загалом, покращити якість життя людей.

Соціальний аудит – це специфічна форма аналізу, ревізії умов соціального середовища підприємства з метою виявлення чинників соціального ризику і здійснення пропозицій щодо їх зниження – являється результатом розвитку інших форм аудиту, зокрема управлінського і фінансового, шляхом розширення критеріїв ефективності, оскільки включає в їх склад безліч соціальних чинників [4].

Передумовами виникнення соціального аудиту є:

- усвідомлення приватним бізнесом того, що позитивний соціальний імідж підприємства значно підвищує його конкурентну спроможність;
- зростання ролі соціального чинника і людського капіталу;
- результат тиску суспільства на бізнес з метою регулювання соціально значущих аспектів діяльності підприємства;
- тенденція до збільшення кількості нефінансових звітів.

Соціальний аудит має значення для власників, інститутів громадянського суспільства, інвесторів, споживачів, менеджерів, працівників.

Предметом обстеження соціального аудиту є: матеріальні активи соціальної сфери, фінансово-економічна інформація соціальної спрямованості, людський ресурс.

Для того, щоб персонал виступав основним чинником підвищення конкурентоспроможності організації, мав цілі, співвідносні з основними цілями організації, продуктивно й умотивовано працював, необхідно використовувати всі наявні резерви. Виявити ж їх і розробити програму вдосконалення системи управління персоналом допоможе соціальний аудит.

Соціальний аудит – інструмент регулювання соціоекономічних відносин за допомогою добровільного соціального діалогу всіх сторін, зацікавлених у досягненні соціального консенсусу.

Соціальний аудит є одним із механізмів системи керівництва та управління соціальним розвитком, а також спосіб моніторингу, призначений для спостереження сфери соціоекономічних відносин. Предметом обстеження соціального аудиту є не просто матеріальні активи або фінансово-економічна та інша інформація, а людський ресурс. Соціальний аудит може використовувати держава з метою забезпечення стійкого і довгострокового соціального розвитку. Соціальний аудит можна застосовувати як інструмент для налагодження повноцінного діалогу і співпраці між державою, бізнесом та інститутами громадянського суспільства.

На підприємствах стан соціальної безпеки підприємства можна розглядати через умови колективних договорів, профспілкових угод, які обумовлюють соціальний захист працівників та характеризують стан соціальної безпеки підприємства.

Дослідження вітчизняної законодавчої бази та умов соціальних договорів на підприємствах дає можливість виділити найважливіші принципи соціальної безпеки підприємства:

- соціальна справедливість у галузі трудових відносин – однакова винагорода за однакову працю, право на безпеку та гігієну праці, збереження здоров'я, працездатності громадян, на соціальну допомогу в разі захворювань, на високий рівень компенсації загубленої працездатності, забезпечення медичної, соціальної та професійної реабілітації тих, хто постраждали на виробництві;
- всебічний та обов'язковий характер захисту працівників від соціальних і професійних ризиків, забезпечення права на соціальний захист, як головного орієнтиру соціально-економічного розвитку суспільства;
- мінімальний рівень соціальних і професійних ризиків, наявність відповідної інформації, забезпечення необхідного рівня особистої безпеки робітників.

Участь влади, консалтингових і рейтингових агентств у розробленні методики соціального аудиту необхідна. Дані досліджень свідчать, що, на думку населення, найбільшою довірою можуть користуватися звіти компаній, завірені незалежною зовнішньою організацією (83%) або органом влади (72%). Проте головною зацікавленою стороною розроблення національної моделі соціального аудиту є саме бізнес структури.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Оцінка соціальної безпеки підприємства є важливим питанням його ефективного функціонування. Шляхи проведення оцінки та інструменти аналізу можуть бути дуже різноманітними, але, на нашу думку, під час оцінювання необхідно розглядати забезпечення соціальної безпеки підприємства з боку загальної суми витрат на соціальні заходи.

Світова економічна криза спричинює різноманітні соціальні потрясіння та конфлікти. Універсальною технологією дослідження та управління соціальними процесами може стати соціальний аудит. Саме соціальний аудит слугуватиме інструментом соціальної безпеки як держави, загалом, так і підприємства, зокрема.

Отже, соціальний аудит в Україні може стати сучасним інструментом соціального партнерства, який перетвориться з механізму розв'язання конфліктних ситуацій у систему гарантування економічної безпеки підприємств та вирішенні актуальних проблем соціально-економічного розвитку держави.

1. Аудит и контроллинг персонала: [учебник. 2-е изд., перераб. и доп.] – М.: Издательство “Альфа-Пресс”, 2010. – 672 с. 2. Безбожний В. Л. Вибір способу забезпечення соціально-економічної безпеки великих промислових підприємств : [автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.00.04 “Економіка та управління підприємствами”]/ В.Л. Безбожний ; – Луганськ. СНУ ім. В. Даля МОН України, 2009. – 24 с. 3. Кузнецова Е.И. Экономическая безопасность и конкурентоспособность. Формирование экономической стратегии государства: [моногография]. / Е.И. Кузнецова. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2012. – 239 с. 4. Мехеда Н.Г. Планування соціальної безпеки на підприємстві // Мехеда Н.Г., Маджула А. – Черкаси Нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. – 2010. – № 1 – 85 с. 5. Одегов Ю.Г., Никонова Т.В. Аудит и контроллинг персонала: [Учебник. 2-е изд., перераб. и доп.]– М.: Издательство “Альфа_пресс”, 2010. – 672с. 6. Полякова С. В. Соціальний аудит як технологія управління соціальними процесами / С. В. Полякова // Економіка розвитку, 2011. – № 1.– С. 46–49. 7. Социальный аудит: [учебное пособие] / под общ. ред. д.э.н., проф. А.А. Шулуца, д.э.н., проф. Ю.Н. Попова. – М.: Издательский дом “АТИСО”, 2008. — 620 с. 8. Соціально-економічний розвиток України за січень – вересень 2012 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

УДК 339.178.3

І.В. Фарінович

Інститут підприємництва та перспективних технологій
Національного університету “Львівська політехніка”

СВІТОВІ ТА ВІТЧИЗНЯНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ ФАКТОРИНГОВИХ ПОСЛУГ

© Фарінович І.В., 2013

Проаналізовано світові та вітчизняні тенденції розвитку ринку факторингових послуг. Досліджено фактори, які впливають на розвиток ринку факторингових послуг в Україні, та запропоновано заходи з їх подолання.

Ключові слова: факторинг, ринок факторингових послуг, обсяг факторингу.

I. Farynovych

Lviv Polytechnic National University

WORLD AND DOMESTIC PROGRESS OF MARKET OF FACTORING SERVICES TRENDS

© Farynovych I., 2013

In the article the conducted analysis of world and domestic progress of market of factoring services trends. Investigational factors which influence on market of factoring services development in Ukraine and offered measures of their overcoming.

Key words: factoring, market of factoring services, volume of factoring.

Постановка проблеми. У ринкових умовах свої правила проведення фінансово-господарських відносин суб'єктів господарювання в результаті реалізації продукції чи товарів. Такі відносини обумовлюються значним відтермінуванням платежу за поставлені товари. Для того, щоб